

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

Tolerans till invandring

- En fråga om kön?

Examensarbete för kandidat i sociologi, 15 hp

Sara van der Meiden

Handledare: Tomas Berglund

Juni, 2014

Innehållsförteckning

ABSTRACT	3
INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
TIDIGARE FORSKNING	6
Politiska skiljelinjer	6
Orsaker till invandringsmotstånd	7
TEORI	9
DATA OCH METOD	14
Beroende variabel: tolerans till invandring	16
Oberoende variabler	17
Analysmodell	19
Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och forskningsetik	20
RESULTAT	21
AVSLUTANDE DISKUSSION	25
REFERENSER	28
BILAGA: POPULÄRVETENSKAPLIG FRAMSTÄLLNING	31

Abstract

Title: Immigration tolerance- a question of gender?

Author: Sara van der Meiden

Supervisor: Tomas Berglund

Examiner: Björn Halleröd

Type of work: Bachelor thesis in Sociology, 15 hec

Date: June, 2014

Number of characters (with spaces): 55 438

Purpose and research questions: This study will examine gender differences in tolerance to immigration in Sweden and investigate what possible mechanisms may explain the potential gender gap. The purpose of this study is to provide a better understanding and try to explain why women in Sweden seem to be more tolerant to immigration than men. The research questions are: Is there a gender difference in tolerance to immigration in Sweden? If there is, what possible mechanisms could explain the gender difference?

Data and methods: The analysis is based on data collected by the Swedish SOM-institute in 2011. The SOM-institute is a research organization at Gothenburg University that yearly conducts different surveys. The survey used for this study measures people's opinions about politics, media and the society. The study is quantitative and uses OLS regression.

Results: The main finding of this study is that the gender gap is explained by differences in educational level. The gender difference disappears when controlling for other factors and the single most important factor is educational level. Since this study is based on cross-sectional data, the causal structure is only possible to show theoretically and not empirically. The result might provide support for an interpretation that the gender difference is explained by differences in educational level between men and women. The findings are in line with the vast majority of previous research on tolerance to immigration. People's attitudes to immigration are strongly related to individual's level of education.

Keywords: gender, immigration, tolerance, socialization, education

Inledning

Politiska partier som motsätter sig invandring och förespråkar en mer restriktiv invandringspolitik har de senaste decennierna fått ett ökat väljarstöd och blivit en del av det politiska landskapet både i Sverige och i Europa. Sedan valet 2010 finns partiet Sverigedemokraterna i Riksdagen som starkt profilerar sig genom att vilja begränsa invandringen. Partiets väljare sticker ut från de övriga riksdagspartierna genom att hela 94 procent av deras sympatisörer håller med om påståendet att Sverige bör ta emot färre flyktingar (Demker 2012:96). Partiet utmärker sig också genom att det verkar attrahera fler män än kvinnor, vilket Statistiska centralbyråns senaste partisympatiundersökning indikerar. Endast 3,8 procent kvinnor uppger att de sympatiserar med Sverigedemokraterna medan motsvarande siffra för män är 9,5 procent (SCB 2013:23-24).

I forskningen kring nationalkonservativa partier¹ fastställs ofta att dessa partier attraherar fler män än kvinnor (se t.ex. Norris 2005:144; Givens 2005:58; Coffé 2013:138; Betz 1994:142). Varför det är så är ett ”komplext och fängslande mysterium” (fritt översatt Betz 1994:146). Samtidigt existerar få studier kring varför dessa könsskillnader är så tydliga när det gäller just invandringskritiska partier och vad orsakerna kan vara.

En möjlig förklaring skulle kunna vara att kvinnor i Sverige inte är motståndare till invandring i lika hög grad som män är. Studier har funnit att kvinnor är mindre fördomsfulla mot andra etniska grupper än vad män är (Johnson & Marini 1998; Sidanius & Pratto 1999). Detta gäller även i en svensk kontext där motståndet till invandring är större hos män än hos kvinnor. Svenska kvinnor intar i allmänhet en mer generös inställning i invandringsfrågor (Demker 2012:96; 2014:122). I andra länder som exempelvis Frankrike och Belgien har studier visat att förhållandet däremot är det motsatta. Där är män mer generöst inställda till invandring än vad kvinnor är (Givens 2005; Andersson & Demker 1997: 261). Det här indikerar att

¹ Det råder delade meningar om hur partifamiljen bör benämnas. Benämningar som används är bland annat högerpopulistiska, högerextrema och populist-nationalistiska. Vad som förenar partierna som ges dessa epitet är att de är kollektivistiska, auktoritära och nationalistiska. De driver en nationalistisk politik som bygger på bevarandet av kollektiva essentiella identiteter. Identiteter som hotas av yttre krafter och därför måste skyddas. Ideologin betonar även auktoritära element och partierna betonar konflikter mellan folket och eliten. Jag kommer härnäst att benämna dessa partier som nationalkonservativa utifrån Demkers (2014:46-47) definition. Denna term utesluter varken populism eller främlingsfientlighet, delar som förekommer i mer eller mindre utsträckning hos partierna.

attityd till invandring är kontextbunden och blir könsbestämd i relation till det sociala sammanhanget.

Anledningen till att rösta på ett nationalkonservativt parti kan vara flera, men en negativ attityd till invandring har i forskningen visat sig vara en av de viktigaste orsakerna (se exempelvis Coffé 2013:147; Givens 2005; Ivarsflaten 2008; Norris 2005). Det är därför intressant att undersöka om det finns en könsskillnad i tolerans till invandring i Sverige och försöka förklara varför, vilket kommer vara den här studiens fokus.

Istället för att fokusera på det manifesta valet, att lägga sin röst på ett nationalkonservativt parti, kommer den här undersökningen fokusera på den bakomliggande åsiktsdimensionen tolerans till invandring och undersöka vad som kan förklara könsskillnaden i Sverige. Att undersöka bakomliggande attityder till invandring istället för partisympati kan fånga upp en bredare åsiktsdimension då Sverigedemokraterna är ett stigmatiserat parti, vilket kan medföra att motståndet till invandring kan vara större än vad stödet för Sverigedemokraterna visar.

Syfte och frågeställningar

Studiens fokus är att undersöka könsskillnader i tolerans till invandring i Sverige och undersöka vilka möjliga mekanismer som kan förklara skillnaden. Syftet med undersökningen är att bidra med en ökad förståelse och försöka förklara varför kvinnor i Sverige verkar vara mer toleranta till invandring än vad män är. Inomvetenskapligt är undersökningen relevant då det finns förhållandevis lite forskning om varken könsskillnader i tolerans till invandring eller könsskillnader i stöd för nationalkonservativa partier. Politiska attityder är också ett högaktuellt ämne i år eftersom det är det så kallade ”supervalåret”. Även media har uppmärksammat kvinnors svagare attraktionskraft för Sverigedemokraterna.² Dessa aspekter ger även undersökningen en samhällsrelevans.

Mina frågeställningar är: Finns det en könsskillnad i tolerans till invandring i Sverige? Om det gör det, vad kan denna skillnad bero på?

² Se exempelvis Magnusson & Mattmar <http://www.svt.se/agenda/sverigedemokraterna-och-kvinnorna>

Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer inledningsvis två viktiga politiska skiljelinjer beskrivas. Först den traditionella vänster-högerdimensionen, den dimension som det svenska partisystemet i huvudsak har varit polariserat kring. Sedan beskrivs den nyare auktoritär-libertarianska dimensionen som fångar upp andra typer av politiska frågor. Slutligen redogörs för vad forskningen säger är betydelsefullt när det kommer till att förklara attityder till invandring.

Politiska skiljelinjer

När det gäller politiska attityder i västerländska demokratier brukar man tala om att en individs politiska åsikter följer långsmed en vänster-högerskala, eller vänster-högerdimensionen, vilket rör inställning till jämlikhet, välfärdsstaten och marknaden (Bengtsson *et al* 2013). Dimensionen rör människors ställningstaganden och skillnader i socioekonomiska förhållanden och bygger på de klassiska ekonomiska motsättningarna mellan arbete och ägande (Lipset & Rokkan 1967). I Sverige är vänster-högerdimensionen stark och många studier har pekat på sambandet mellan klass och politisk orientering. Generellt kan man säga att personer tillhörande arbetarklassen tenderar att stå mer till vänster, medan tjänstemän och egenföretagare står mer till höger (Berglund & Oskarson 2010:183). Sedan 1980-talet har forskningen systematiskt mätt skillnader mellan kvinnor och män när det gäller ideologiska överväganden, partival och åsikter i sakfrågor i Sverige. Kvinnor och män skiljer sig åt genom att män tenderar att stå mer till höger ideologiskt och kvinnor mer till vänster (Oskarson & Rohdén 2002).

De senaste decennierna har forskare funnit att den traditionella vänster-högerdimensionen inte är tillräcklig för att fånga konfliktlinjer inom politiken. Det har märkts genom att nationalkonservativa partier har vuxit i opinionen i Sverige och i Europa. Den nya dimensionen, vanligen benämnd den auktoritär-libertarianska dimensionen, har fått en allt större betydelse. Dimensionen rör frågor som handlar om exempelvis lag och ordning, invandring och globalisering (Stubager 2008:327). Att ha auktoritära åsikter kännetecknas av intolerans mot andra kulturer och avvikelser mellan människor och en mer kollektiv inriktning. Libertarianska åsikter präglas av tolerans gentemot andra kulturer, individualism och frihet (Bengtsson *et al* 2013:693).

Den auktoritär-libertarianska dimensionens ökande betydelse i det politiska landskapet har förklarats genom stora förändringar i västerländska samhällen som förändrat levnadsvillkor och livschanser för människor. Detta till följd av en ökad globalisering, ökad rörlighet av arbetskraft, handel och kapital, liberalisering av marknader och krympande välfärdsstater. Traditionella partier har varit oförmögna att reagera på missnöjet från människor som är förlorare av denna utveckling som innebär en ökad ekonomisk ojämlikhet och social otrygghet (Norris 2005:132-133). Högutbildade och personer med medelklassposition har mycket att vinna på ökad globalisering medan lågutbildade och arbetare ser risker att drabbas av negativa konsekvenser som exempelvis arbetslöshet och minskad konkurrenskraft. Följden av detta blir att den sistnämnda gruppen betraktar invandrare som ett hot som bör begränsas och kontrolleras (Berglund & Oskarsson 2010:184).

Orsaker till invandringsmotstånd

Förklaringar som angetts i forskningen som påverkar attityder till invandring är klassposition, utbildning, kön och ålder vilka också är grundläggande faktorer i all forskning kring politiska attityder. Även andra faktorer så som grad av urbanitet, familjeförhållanden och livsstil har visat sig spela roll. Forskningen har exempelvis visat att hur vi värderar vår livssituation har betydelse för politiska attityder (Demker 2014).

Personer som tillhör arbetarklassen tillsammans med småföretagare och lantbrukare tenderar att ha mer auktoritära åsikter, medan tjänstemän har mer libertarianska åsikter. Mönstret ser liknande ut i stödet för nationalkonservativa partier där forskningen visat att personer med en lägre klassposition är överrepresenterade i väljarbasen. Generellt kan man säga att väljarna är män, tillhör arbetarklassen eller är småföretagare och har låg utbildning (Givens 2005:46; Arzheimer 2012:12; Berglund & Oskarsson 2010:187). Arbetarklassen är mer negativ till invandring än övriga klasser, men det verkar inte vara den socioekonomiska positionen i sig, utan de kulturella värderingar och identiteter som är vanligt förekommande i arbetarklassen som förklarar motståndet till invandring. Att invandrare faktiskt skulle utgöra ett hot mot den egna personen genom konkurrens om arbete har inget brett stöd i forskningen. Snarare verkar personer i arbetarklassen förutsätta att invandringen hotar den egna positionen utan att egentligen ha några

belägg för det. Det är alltså en kulturell rädsla eller oro inför något främmande som förkläds i ekonomiska termer (Lucassen & Lubbers 2012; Demker 2014:113).

Sambandet mellan klassposition och position på den auktoritär-libertarianska dimensionen har i forskningen förklarats genom utbildningsnivå. Varför utbildning är så betydelsefullt är inte helt klarlagt, men en möjlig förklaring som lyfts fram är överföringar av libertarianska värderingar i utbildningsmiljön. Högre utbildning bidrar till att individer fostras och socialiseras in i kritiskt tänkande och självreflektion (Stubager 2008; Bengtsson *et al* 2013; Demker 2014: 116-117). Utbildningsnivå har visat sig vara den enskilt starkaste förklaringen till individers uppfattning om invandring (Stubager 2008; Jacobsen 2001).

Generellt sett är äldre personer mer negativa till invandring än yngre, ett förhållande som förändrats under de senaste decennierna. Män är som ovan nämnts mer negativa till invandring än kvinnor och personer bosatta på landsbygden hyser mer negativa attityder än stadsbor (Demker 2014: 122-130). Även mer hälsomässiga faktorer som att vara missnöjd med livet, eller uppleva sig själv som förfördelad eller marginaliserad resulterar i mer negativa attityder till invandring (Demker 2014:139). Hur vi värderar vår livssituation påverkar hur vi ser på olika politiska sakfrågor. Det är sedan länge välbelagt att social tillit och förtroende för andra människor i samhället inte bara påverkar individers eget välbefinnande, utan även åsikter i politiska frågor (Rothstein & Uslaner 2005:70).

Att rösta på ett nationalkonservativt parti hänger starkt samman med en negativ attityd till invandring och därför fungerar tidigare forskning kring könsskillnader i väljarstöd till nationalkonservativa partier som en viktig kunskapskälla. För att ta reda på hur de olika riksdagspartiernas sympatisörer ställer sig till invandring har jag undersökt hur det här förhållandet ser ut utifrån mitt empiriska material. Som tabell 2 nedan visar är Sverigedemokraternas väljare de som är minst toleranta till invandring, medan Miljöpartiets väljare är de mest toleranta. I tabellen syns tydligt att Sverigedemokraternas väljare sticker ut från de övriga riksdagspartiernas väljare när det gäller attityd i invandringsfrågan.

Det finns enbart en handfull studier gjorda på vad som kan förklara könsskillnader i stöd till nationalkonservativa partier och studierna kommer fram till delvis motstridiga resultat. Att kvinnor och män skiljer sig åt vad gäller anställningssektor, inkomst och maktposition är ett faktum både i Sverige och i resten av världen (Demker 2014:119). Givens (2004) och Gidengil *et al* (2005) undersöker om

könsskillnaden i väljarstöd till nationalkonservativa partier beror på att kvinnor och män arbetar i olika sektorer. Kvinnor arbetar i större utsträckning i offentlig sektor och män arbetar oftare inom den privata industrisektorn som i högre grad är utsatt för rationaliseringar och nedskärningar. Personer anställda i industrisektorn är därför mer utsatta för konkurrens om arbete och upplever därför invandrare som ett hot mot den egna yrkespositionen. Varken Givens (2004) eller Gidengil *et al* (2005) finner stöd för att anställningssektor förklarar könsskillnaden i väljarstöd till nationalkonservativa partier. Gidengil's (2005) studie visar att det snarare handlar om värderingar, där syn på staten, brott och straff, och traditionella moraliska värderingar förklarar könsskillnaden. Rakt motsatt resultat kommer Rippeyoung (2007) fram till, som menar att könsskillnaden inte kan förklaras genom olika värderingar och moraliska ställningstaganden, utan är en konsekvens av män och kvinnors olika yrkespositioner.

Teori

I det här avsnittet kommer först ett antal viktiga begrepp att definieras: kön, socialisation, åsiktsdimension och attityd. Därefter presenteras undersökningens hypoteser.

Den här studien utgår från en sociologisk definition av kön. Att definiera kön sociologiskt handlar om att särskilja kön, den rent anatomiska skillnaden mellan kvinnor och män, från genus som handlar om hur manligt och kvinnligt konstrueras socialt. Kön är då något som är socialt och kulturellt konstruerat och som individer socialiseras in i från födseln. Kvinnligt och manligt separeras i två olika sfärer och associeras med olika värden (Chancer & Watkins 2009:32-38; Giddens & Griffiths 2007:168).

Socialisation definieras som den process där individer tillägnar sig kunskaper, regler, attityder och uppfattningar (Helkama *et al* 2000:72). Man brukar tala om att socialisation består av två generella faser. Den primära socialisationen äger rum under de första åren i livet och där är familjen en viktig socialisationsagent. Därefter följer den sekundära socialisationen som äger rum under barndomen, ungdomstiden och i tidig vuxen ålder. Utöver familjen är skola, kamrater, media och olika organisationer viktiga socialiserande krafter i den sekundära socialisationen (Giddens & Griffiths 2007:164-165).

Inom statsvetenskaplig forskning talar man om att en politisk åsiktsdimension återfinns när väljares åsikter i politiska sakfrågor bildar ett konsistent sammanhållet mönster. Åsikts- och värdeskillnader mellan individer ska kunna urskiljas (Bennulf 1994: 203-204). En åsiktsdimension definieras av partiers positioner eller väljares attityder i olika frågor (Demker 2014:148).

Inom socialpsykologin talar man om att attityder uppkommer genom inläring. Attityder definieras som värderande omdömen om olika objekt i en individs omvärld. Attityderna uppkommer genom läroprocesser. Det kan variera mellan positiva och negativa attityder och är beroende av en individs föreställningar, känslor och handlingar på ett intrikat sätt. Exempelvis har man kunnat visa hur individer endast genom att exponeras för ett visst objekt börjar tycka om det (Berglund 2001:138, 146-146; Helkama *et al* 2000: 161-162). Attityder uppkommer alltså genom olika former av läroprocesser och ska inte ses som statiska utan föränderliga utifrån den sociala kontexten. Eftersom vi redan från tidig barndom könsmässigt socialiseras in i olika värden och normer påverkar det hur vi formar våra attityder. Genom begrepp som primär och sekundär socialisation går det att se att läroprocesser inte bara är något som sker i barndomen utan en process som fortlöper genom hela livet. Exempelvis har individer i samma sociala grupp en tendens att ha likartade attityder, och vi omger oss gärna med människor som har likadana åsikter och värderingar (Berglund 2001:137, 147 Helkama *et al* 2000:164).

Som diskuterats ovan har könsskillnader i attityd till invandring konstaterats i tidigare forskning. Kvinnor har i en svensk kontext visat sig vara mer toleranta till invandring än vad män är. Det första steget blir därför att utreda om det finns ett sådant samband även utifrån mitt empiriska material. Könsskillnaden ses inte här som essentiell utan är ett resultat av socialisation och beroende av den sociala kontexten en individ befinner sig i. Relationen mellan kön och tolerans till invandring ses alltså som kontextberoende. Eftersom sambandet i tidigare forskning har visat skilja sig åt mellan vissa länder kan det rimligtvis inte röra sig om en biologisk skillnad mellan könen utan skillnaden är snarare beroende av det sociala sammanhanget.

Hypotes 1 (H1): Det finns effekter av kön på tolerans till invandring som visar sig genom att kvinnor är mer toleranta till invandring än vad män är.

Frågan är var den könade socialisationen till invandring uppstår. Som barn föds vi in i en familj varifrån identiteten utvecklas. Det är genom familjen stegvis socialisation in i samhället sker. Föräldrarna, syskon och andra personer som står barnet nära får därför stort inflytande på barnets tidiga utveckling (Ahrne *et al* 2008:141). Inläringen av genusroller startar redan från födseln vilket visar sig genom att vuxna personer behandlar barn olika beroende på vilket kön de har (Giddens & Griffiths 2007:168). Flickor och pojkar ställs inför olika krav och förväntningar vilka vilar på normer och beteendemönster som inte är naturligt givna utan socialt skapade (Ahrne *et al* 2008:85). Familjen är alltså en viktig socialisationsagent och har en viktig roll i utformandet av attityder och förhållningssätt av den egna personen. Dessvärre finns det inget i mitt datamaterial som kan mäta hur familjen könsmässigt påverkar individer olika, varpå det inte går att inkludera i analysen. Den enda variabel som skulle kunna mäta barndom på något sätt är subjektiv uppväxtklass, men det går inte att använda här eftersom jag inte kan förvänta mig någon systematisk skillnad i andel kvinnor och män mellan olika klassbakgrunder.

Däremot har tidigare forskning pekat på utbildningens centrala roll i utformandet av attityder till invandring och därför kommer huvudfokus i undersökningen ligga här och i andra arenor där socialiseringsprocesser kan äga rum. Skolan är en av de viktigaste socialiseringsinstitutionerna och ju högre utbildningsnivå en individ har uppnått desto större är chansen att toleranta värderingar blir förmedlade (Hjerm 2007:228) Samtidigt finns det könsmässiga skillnader i hur kvinnor och män gör sina utbildningsval. Det är välbelagt att flickor presterar bättre i skolan både på högstadie- och gymnasienivå. Kvinnor fortsätter även till högskoleutbildningar i högre grad än män. Det är dessutom vanligare att kvinnodominerade yrken kräver högskoleutbildning än att mansdominerade yrken gör det. Exempel på detta är utbildningar till sjuksköterska och förskolelärare som kräver högskoleutbildning medan mansdominerade yrkeskategorier som elektriker och byggnadsarbetare inte kräver högre utbildning (Rudolphi 2014:130). En individs utbildningsambitioner är ett resultat av socialisation, där flickor och pojkars uppväxtvillkor bidrar till att sortera individer till olika positioner i samhället (Ahrne *et al* 2008:85). Utbildningsnivå har konstaterats som den enskilt starkaste förklaringen till individers uppfattning om invandring och det finns samtidigt könsmässiga skillnader i utbildning.

Sammanfattningsvis läser alltså kvinnor i högre grad vidare på högskolenivå än vad män gör och antal år i utbildningssystemet har visat sig vara en viktig förklaring till att individer är mer toleranta till invandring.

(H2): Könseffekten medieras av utbildningsnivå, könsskillnaden i tolerans till invandring förklaras av att kvinnor har högre utbildning än män.

Att kvinnor och män socialiseras in i olika roller som betonar olika värden får även påverkan på vilka utbildningsinriktningar individer läser (Chancer & Watkins 2009:35-36). Unga människor väljer utbildning i hög grad utifrån könstillhörighet, samtidigt som utbildningsval görs i en fas i livet när man kan vara starkt beroende av kamratgruppens åsikter (Rudolphi 2014:120; Ahrne *et al* 2008:89). Kvinnor är överrepresenterade inom yrken som vård och omsorg och män inom transport och byggnation (Rudolphi 2014:130) Individer som utbildar sig inom områden som betonar sociala färdigheter och kommunikativa kompetenser verkar i högre grad socialiseras in i libertarianska tankegångar än personer som studerar utbildningar vars fokus är på att hantera objekt så som arbeten inom produktion, transport och teknologi (van der Werfhorst & de Graaf 2004; Stubager 2008).

Hypotes 3 (H3): Könseffekten medieras av utbildningsinriktning, kvinnor utbildar sig oftare inom områden där sociala färdigheter betonas än vad män gör vilket gör kvinnor mer toleranta till invandring.

När kvinnor och män sedan tar sig ut på arbetsmarknaden är det i hög grad i olika sektorer. Det brukar kallas att arbetsmarknaden är horisontellt segregerad, det vill säga att män och kvinnor återfinns i olika arbeten (Giddens & Griffiths 2007:537). Många branscher och sektorer domineras av det ena könet. Den privata sektorn är mansdominerad medan den offentliga sektorn i hög grad domineras av kvinnor (Ahrne *et al* 2008:88). Anställningssektor kan ses som en del i den sekundära socialisationen där värderingar och attityder kan uppkomma och förändras. Män arbetar oftare i den privata industrisektorn där rationalisering och nedskärningar är vanligt förekommande vilket kan innebära att det sprids värderingar och attityder om invandring som är negativa i de miljöerna. Invandring upplevs därför som ett hot mot den egna yrkespositionen. I den offentliga sektorn finns däremot inte det upplevda

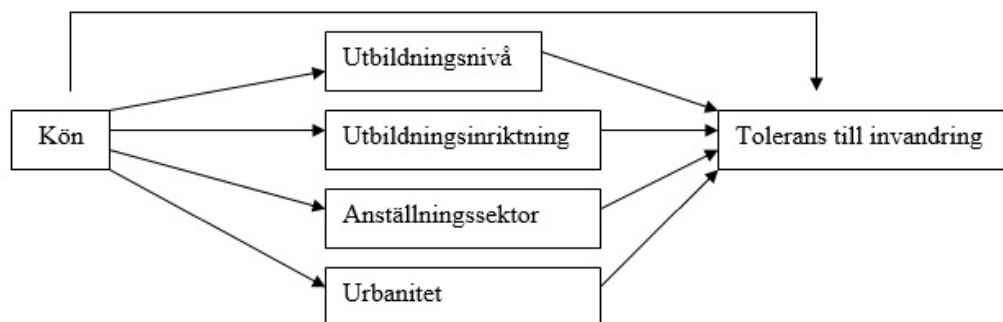
hotet utifrån och därför sprids inte negativa attityder till invandring i lika stor utsträckning där. Personliga erfarenheter av människor och kulturer spelar också roll. Människor som umgås med invandrare har visat sig vara mindre fientligt inställda (Hjerm 2007: 229). Den relativt höga andel personer med utländsk bakgrund som är anställda i den offentliga sektorn kan bidra till ökad förståelse för andra människor och kulturer. Samtidigt innebär exempelvis vård- och omsorgsyrken en direkt kontakt med andra människor vilket ställer krav på sociala färdigheter och kommunikativa kompetenser.

Hypotes 4 (H4): Könseffekten medieras av anställningssektor, könsskillnaden i tolerans till invandring förklaras av att män och kvinnor arbetar i olika sektorer.

Personer bosatta i staden är mer toleranta till invandring än de som bor på landsbygden. I städerna, där majoriteten av invandrarna bor, är toleransen till invandring större än på landsbygden där en mindre del invandrarna bosätter sig. Det är alltså inte i de delar av landet där det finns flest invandrare som motståndet är som störst (Demker 2014:130). Urbaniseringen har lett till att fler lämnar landsbygden för att bosätta sig i staden vilket har medfört betydande skillnader i befolkningens sociala sammansättning. Äldre bor kvar på landsbygden medan yngre flyttar, speciellt i samband med utbildning. Kvinnor lämnar i högre grad glesbygden än vad män gör, man kan till exempel tala om ett betydande mansöverskott i Norrlands inland. Skillnader i den sociala sammansättningen leder till olika levnadsvillkor beroende på var i landet man bor. Generellt sett är skillnaderna störst mellan å ena sidan de expansiva storstadsregionerna och å andra sidan glesbygden. Avfolkningen av landsbygden har lett till att samhällsservice och arbetstillfällen minskat (Ahrne *et al* 2008:108). Eftersom det är fler män än kvinnor som bor kvar på landsbygden och de träffar invandrare i mindre utsträckning skulle det kunna vara en grogrund för intolerans. Att levnadsvillkoren har försämrats på landsbygden kan göra att individerna där värderar sin livssituation som försämrad, vilket kan få betydelse för attityder i politiska sakfrågor. Även om politiska attityder inte markant skiljer sig åt mellan stad och landsbygd är det likväl en skiljelinje som återkommer inom många politiska områden.

Hypotes 5 (H5): Könseffekten medieras av grad av urbanitet, könsskillnaden i tolerans till invandring förklaras av att män bor kvar på landsbygden i större utsträckning än vad kvinnor gör.

Figur 1. Modell över hypoteser. Kön och tolerans till invandring är det centrala sambandet. De andra variablerna visar utifrån teorin hur könsskillnaden skulle kunna medieras.

Figur 1 är en sammanfattande modell över hur hypoteserna ser ut. H2-H5 säger att könsskillnaden i tolerans till invandring medieras av utbildning, utbildningsinriktning, anställningssektor och urbanitet. Den direkta pilen mellan kön och tolerans till invandring, H1, kan avse flera hypotetiska utfall. Antingen att det finns en effekt av kön kvar eftersom alla faktorer som skulle kunna mediera effekten av kön inte har hittats. Det finns alltså en socialisationseffekt som inte fångats. Eller så kan det betyda att det finns något i kön ”i sig” som påverkar tolerans till invandring.

Data och metod

I föreliggande kapitel kommer att redogöras för undersökningens datamaterial, analysmetod och en beskrivning av hur det empiriska materialet bearbetats för fortsatt analys. En kortare diskussion kring validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och forskningsetik behandlas också.

Datamaterialet i undersökningen är Riks-SOM 2011 som årligen sedan 1986 samlas in av SOM-institutet vid Göteborgs universitet (Vernersdotter 2012). Enkätundersökningen mäter svenska folkets åsikter om politik, medier och samhälle. Undersökningen är uppdelad i tre delar, Riks-1, Riks-2 och Riks-3. Denna studie

utgår från Riks-1 vars tyngdpunkt ligger på frågor om politik och samhälle. Enkäten skickades ut med post till 3000 personer, som är ett slumpmässigt representativt urval av den svenska befolkningen mellan 16-85 år. Om man räknar bort så kallat naturligt bortfall, det vill säga avlidna, sjuka, ej-svensktalande, personer bosatta utomlands eller med okänd adress och psykiskt funktionsnedsatta, så uppgår svarsfrekvensen i Riks-1 till 56 procent (n=1531).

På grund av det naturliga bortfallet är det värt att poängtera att SOM-undersökningen speglar en i huvudsak frisk, svensktalande befolkning. Utöver naturligt bortfall finns de personer som inte deltar av andra skäl där de tre vanligaste orsakerna är tidsbrist, att frågorna är ointressanta eller att man av princip inte vill delta. Vilka som svarar och vilka som faller bort har betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Kvinnor deltar i större utsträckning än män, det skiljer sju procentenheter mellan kvinnor och mäns deltagande i Riks-1. Den största skillnaden i svarsmönster finns i olika ålderskategorier. 70-79-åringar är den åldersgrupp som är mest benägen att delta. Minst villiga att delta är 20-24-åringar. Hos unga personer är den sämre svarsfrekvensen särskilt tydlig bland unga män. Att det är ett bortfall av unga män kan påverka undersökningen eftersom det är just män som verkar vara mindre toleranta till invandring i jämförelse med kvinnor. Det är viktigt att ha det i åtanke då det kan betyda att utbredningen av fenomenet underskattas.

SOM-undersökningens ambition är att urvalet ska utgöra ett Sverige i miniatyr. Jämförelsen mellan respondenterna och befolknings demografiska och socioekonomiska sammansättning visar att Riks-SOM:s respondenter sammantaget speglar Sveriges befolkning väl, med en viss skevhet gällande ålderssammansättningen. Trots att svarsfrekvensen är den lägsta i undersökningens historia utgör datamaterialet en god grund för beskrivningar och analyser av aktuella vanor och attityder hos befolkningen (Vernersdotter 2012). På grund av interna bortfall så ingår 819 individer i den slutgiltiga analysen. Det interna bortfallet beror i hög grad på att det är relativt stort bortfall i påståendena som rör invandring. Framförallt rör det frågan om att svenska medier inte berättar sanningen om invandringen där det är ett bortfall på 362 svarande.

Studien genomförs med OLS regression som är en multipel regression som används för att se effekten av en oberoende variabel på en beroende variabel samtidigt som effekten av andra oberoende variabler hålls under kontroll (Aneshensel 2013:30). Fokus ligger på den centrala relationen kön och tolerans till invandring. Analysen

kommer att byggas upp kring de mellanliggande variabler genom vilken effekten av den centrala oberoende variabeln kön och den beroende variabeln tolerans till invandring skulle kunna medieras. Även vissa kontrollvariabler kommer att ingå i analysen (Aneshensel 2013: 247).

Beroende variabel: tolerans till invandring

För att konstruera min beroende variabel, tolerans till invandring, använder jag mig av ett frågebatteri med ett antal påståenden om invandring. ”I debatten om flyktingar och invandring förekommer många olika åsikter. Vilken är din bedömning av följande påståenden? (a) Invandring utgör ett hot mot svensk kultur och svenska värden, (b) invandrare ska fritt kunna utöva sin religion här, (c) jag känner många som tycker att problemen med invandring är den viktigaste samhällsfrågan, (d) svenska medier berättar inte sanningen om samhällsproblemen förknippade med invandring, (e) jag kan tänka mig att gå med i en organisation som arbetar mot rasism och främlingsfientlighet och slutligen (f) jag kan tänka mig att gå med i en organisation som vill stoppa invandringen till Sverige”. Svartalternativen i frågan har fyra steg som sträcker sig från helt riktigt - helt felaktigt. För att urskilja om det finns en underliggande dimensionen i data använder jag mig av en PCA (principal component analysis) som är en analysmetod som kallas faktoranalys. Syftet är att finna svarsmönster bland de frågor som ingår i analysen. Samvarierar frågorna indikerar det att det finns en underliggande dimension. Faktoranalysen visar att frågorna hänger ihop och endast bildar en dimension. Därav redovisas inte faktoranalysen i tabellform här (de Vaus 2002:186).

Därefter kodades frågorna om så att de alla går åt samma håll, där ett lågt värde betyder att respondenterna har en mer intolerant inställning till invandring och ett högre värde innebär mer tolerans till invandring. För att få ett så reliabelt mått som möjligt på tolerans till invandring kombineras svaren i ett index. För att undersöka internkorrelationen mellan indexets variabler genomfördes en reliabilitetsanalys. Ett mått på reliabilitet är Chronbach's alpha som kan variera mellan 0 och 1, där ett högre värde innebär mindre risk för slupmässiga fel. Ett högt alfavärde indikerar hög internkorrelation och gör att man kan tro att indexet verkligen mäter en underliggande dimension. Ett alfavärde över 0,7 indikerar hög intern konsistens och reliabilitet om variablerna slås samman till en skala (Esaiasson *et al* 2012:388). Reliabilitetsanalysen

visar ett alfavärde på 0,79 vilket tyder på att det finns internkorrelation mellan variablerna. Dock väljer jag att utesluta påstående *e* och *f* på grund av att de påståendena bidrar till ett stort internt bortfall. Dessutom handlar påstående *e* och *f* om att gå med i en organisation, vilket måste ses som ett större steg än att endast ha en attityd om invandring. Att utesluta påstående *e* och *f* försämrar inte heller alfavärdet för indexet nämnvärt (0,77). Indexet är alltså konstruerat utifrån påstående *a-d*.

Oberoende variabler

I tabell 1 visas frekvensfördelningen av alla variabler som ingår i analysen. De oberoende variabler som har en central roll i undersökningen är kön, utbildningsnivå, utbildningsinriktning, anställningssektor och urbanitet.

Utbildningsnivå har delats in i tre nivåer; låg (endast grundskoleutbildning), mellan (högre än grundskola men lägre än universitet) och hög (universitetsnivå). Utbildningsinriktning mäts genom att tretton utbildningsinriktningar har slagits samman i fyra kategorier: ”service, handel och administration”, ”vård, utbildning och konst”, ”produktion, transport och teknik” och ”övrigt” (en blandad kategori för att undvika onödigt bortfall). Indelningen i dessa kategorier utgår från samma indelning som Bengtsson *et al* (2013) har i sin studie. Grad av urbanitet, om man bor i städer eller på landsbygden, är uppdelad i kategorierna ”Stockholm, Göteborg och Malmö”, ”stad eller större tätort”, ”mindre tätort” och ”ren landsbygd”. Anställningssektor har gjorts dikotom och är uppdelad i offentlig sektor (bestående av personer anställda i stat, kommun och landsting) och privat sektor (privat och ideell organisation/stiftelse). Frågan fångar endast upp personer som är eller har varit anställda eftersom frågan lyder ”arbetar/arbetade du i offentlig eller privat tjänst?”. Personer som aldrig varit anställda kommer därför att falla bort ur min analys.

Ett antal variabler som har visat sig vara viktiga när det gäller attityder till invandring kommer att användas som kontrollvariabler i analysen. Kontrollvariabler används för att inte riskera att dra felaktiga slutsatser om huvudsambandet (Djurfeldt *et al* 2010:269). De fem kontrollvariablerna är subjektiv uppväxtklass, ålder, sysselsättningsstatus, om man är nöjd med livet och allmänt hälsotillstånd. För att mäta subjektiv uppväxtklass används frågan ”om du skulle beskriva det hem du växte upp i, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?”. Svartalternativen är

arbetarhem, jordbrukarhem, tjänstemannahem, högre tjänstemannahem och företagarhus. Ålder delas upp i fyra kategorier, 16-29, 30-49, 50-64 och 65-85.

Tabell 1. Deskriptiv statistik (n=819)

	Kvinna (%)	Man (%)	Total (%)
Kön			
Kvinna			47,25
Man			52,75
Subjektiv uppväxtklass			
Arbetarhus	47,02	51,85	52,38
Jordbrukare	10,59	9,72	10,13
Tjänstemannahem	19,12	23,15	21,25
Högre tjänstemannahem	7,49	7,18	7,33
Företarhus	9,82	8,10	8,91
Ålder			
16-29	14,21	12,04	13,06
30-49	36,18	35,42	35,78
50-64	28,42	32,86	30,77
65-85	21,19	19,68	20,39
Utbildningsnivå			
Låg	10,07	12,73	11,48
Medel	39,28	49,77	44,81
Hög	50,65	37,50	43,71
Utbildningsinriktning			
Service, handel och administration	26,1	24,54	25,28
Vård, undervisning och konst	59,43	17,36	37,24
Produktion, transport och teknik	10,34	51,85	32,23
Övrigt	4,13	6,25	5,25
Urbanitet			
Stockholm, Göteborg och Malmö	17,05	18,52	17,82
Stad eller store tätort	49,61	50,93	50,31
Mindre tätort	20,16	17,36	18,68
Ren landsbygd	13,18	13,19	13,19
Anställningssektor			
Offentlig	56,85	26,16	40,66
Privat	43,15	73,84	59,34
Sysselsättningsstatus			
Förvärvsarbetande	65,89	70,83	68,5
Arbetslös	2,84	2,78	2,81
Ej i arbetskraften	31,27	26,39	28,69
Nöjd med livet			
Nöjd	95,61	93,52	94,51
Inte nöjd	4,39	6,48	5,49
	Medelvärde		
Allmänt hälsotillstånd (skala 0-10)	7,58	7,49	7,53
n	387	432	819

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet. Riks-SOM 2011

Sysselsättningsstatus har delats upp i tre kategorier, ”förvärvsarbetande” (bestående av personer som förvärvsarbetar eller deltar i arbetsmarknadspolitiska

åtgärder/utbildning), ”arbetslös” och ”ej i arbetskraften” (studerande, pensionärer, sjuk- och aktivitetsersättning samt övrigt). Kontrollvariablerna om man är nöjd med livet samt allmänt hälsotillstånd mäter mer psykologiska och hälsoinriktade aspekter. Frågor som dessa utgår från är ”Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?” Svartalternativen går i fyra steg från mycket nöjd - inte alls nöjd. Svartalternativen har slagit samman till nöjd och inte nöjd och har gjorts dikotom. För att mäta hälsotillstånd används frågan ”Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd? Svara med hjälp av nedanstående skala”. Skalan går från 0 (mycket dåligt) till 10 (mycket gott).

Analysmodell

I analysen finns en tanke om en tidstruktur och ett kausalt förhållande, där den centrala relationen för analysen är kön och tolerans till invandring. Kön fungerar som en bakomliggande variabel som har effekter på tolerans till invandring. Tidsmässigt är det logiskt att förhållandet ser ut så då det omvända sambandet, att tolerans till invandring påverkar en individs kön, ter sig sannerligen ologiskt. Först undersöks det centrala sambandet kön och tolerans till invandring för att se om det finns några statistiskt säkerställda effekter (Aneshensel 2013). Analysen kommer därefter att fortskrida så att flera variabler, som visat sig betydelsefulla för att förklara tolerans till invandring i tidigare forskning, testas i olika block. Utifrån tidigare forskning finns anledning att tro att utbildning kommer vara en viktig variabel. För att göra en mer dynamisk analys testas först variablerna var för sig i olika block, för att slutligen testas tillsammans i samma analys. Respondenterna hålls konstanta mellan modellerna.

I modell 2 testas ett block med kontrollvariablerna ålder och subjektiv uppväxtklass. Vidare testas utbildningsnivå och utbildningsinriktning i modell 3. De fungerar som mellanliggande variabler och är en del i den sekundära socialisationen där individer formar och omformar sina värderingar och attityder. Eftersom utbildning i de flesta fall inträffar i ungdomsåren och tidigt vuxenliv blir det en del av socialisationen och en del i att bli vuxen. I modell 4 testas variabler som handlar om individers position och situation idag. Det handlar om anställningssektor, grad av urbanitet och sysselsättningsstatus, den sistnämnda fungerar som kontrollvariabel. I modell 5 kontrolleras hur individerna upplever sin livssituation med avseende på

hälsa och att vara nöjd med livet. Slutligen testas samtliga variabler mot kön och tolerans till invandring.

Sammantaget kommer alltså fyra olika block med variabler testas mot kön och tolerans till invandring. Slutligen testas alla variabler samtidigt. Motivet bakom det här upplägget är att det finns anledning att tro att en könsskillnad till invandring uppkommer någonstans. Attityderna formas över tid och är därför en produkt av socialisation och relaterade till den kontext individer befinner sig i (Demker 2014:141).

Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och forskningsetik

En undersöknings validitet handlar om överrensstämmelse mellan teori och operationaliseringar, det vill säga att man mäter det man avser att mäta (Esaiason *et al* 2012:57). Framförallt rör det här huruvida min tolerans-skala verkligen mäter attityd till invandring på ett tillfredställande sätt. Det kan vara en brist att ingen av de påståendena som skalan bygger på innehåller något påstående om att Sverige bör öka eller minska invandringen, då det är en viktig fråga när det gäller attityd till invandring. Denna brist till trots mäter tolerans-skalan olika aspekter av attityder till invandring, även om den inte explicit mäter ett uttryck för viljan att begränsa eller öka invandringen.

En undersöknings reliabilitet är beroende av att frågeundersökningen genomförs på ett sätt som undviker slump- och slarvfel vid datainsamlingen (Esaiasson *et al* 2012:63). Datainsamlingen genomfördes av SOM-institutet i samarbete med det fristående undersökningsföretaget *Kinnmark Information*. SOM-institutet utvärderar kontinuerligt fältarbetets genomförande och har som mål att undersökningarna ska göras under så identiska förhållanden som möjligt för att resultaten från de olika åren ska vara jämförbara över tid (Vernersdotter 2012). Utifrån det här anses att reliabiliteten är tillfredsställande.

SOM-institutet menar att deras undersökningar utgör en god grund för att analysera aktuella attityder hos befolkningen idag. Värt att poängtera är att det interna bortfallet i analysen leder till att vissa individer selekteras bort i undersökningen vilket får konsekvenser för generaliserbarheten. I huvudsak ingår individer som är anställda eftersom variabeln anställningssektor mäter individer som är anställda eller har varit anställda någon gång. De som aldrig har arbetat faller därför bort ur

undersökningen. Selektioner som uppstår i analysen påverkar resultatets generaliserbarhet och är något man bör ha i åtanke då resultatet endast i det här fallet kan generaliseras till den svenska arbetande befolkningen.

SOM-institutets datainsamling genomförs i enighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer³. Det är även värt att reflektera kring vad man som forskare i och med sin egen forskning är med och konstruerar. Det finns till exempel alltid risker med att beskriva skillnader mellan grupper eller ställa grupper mot varandra (så som kvinnor/män, invandrare/svenskar etc.). Genom att bara språkligt benämna individer i grupper kan man bidra till att betona en skillnad mellan grupperna, en skillnad som reellt kanske inte är så stor. Skillnaderna kan missbrukas för att slå fast att vissa grupper är på ett sätt, och andra på ett annat sätt. Samtidigt kan det vara viktigt att peka på olikheter för att på så sett öka förståelsen och visa att den upplevda skillnaden inte är så stor, eller beror på andra faktorer, som skilda levnadsvillkor eller andra orättvisor. Det är värt att ta i beaktande att man som forskare genom att tala om olika grupper av människor är med och konstruerar kategorier efter kön, etnicitet etc.

Resultat

I ett första steg analyseras sambandet mellan partisympati och tolerans till invandring. Med partisympati avses väljarnas attityder, inte partiets egna åsikter om invandring. Anledningen till att denna analys genomförs är för att tidigare forskning har fokuserat just på att försöka förklara varför kvinnor inte röstar på nationalkonservativa partier i lika stor utsträckning som män. I den här uppsatsen är fokus den bakomliggande attityden till invandring istället för partisympati, men denna första analys görs för att visa att det hänger ihop och alltså har med varandra att göra.

I inledningen diskuterades sambandet mellan att rösta på ett nationalkonservativt parti och att ha negativ attityd till invandring. Resultatet i tabell 2 visar att Sverigedemokraternas väljare är de minst toleranta till invandring och de avviker från övriga partier och placerar sig längst ner på skalan.

³ För mer information om Vetenskapsrådets forskningsetiska regler se: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Tabell 2. *Partisympati och tolerans till invandring (skala 4-16). Ett högre medelvärde indikerar mer tolerans till invandring.*

	Medelvärde	Antal
Vänsterpartiet	11,5	38
Socialdemokraterna	10,4	283
Centerpartiet	10,0	35
Folkpartiet	12,0	71
Moderaterna	10,7	354
Kristdemokraterna	10,2	31
Miljöpartiet	12,4	121
Sverigedemokraterna	6,1	64
Annat parti	10,8	17
Total (n)	10,6	1014

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet. Riks-SOM 2011

Not: Anova $F=28,297^{***}$

Alla andra partier skiljer sig signifikant från Sverigedemokraterna. Negativ attityd till invandring har i forskningen visat sig vara en av de viktigaste orsakerna till att rösta på ett nationalkonservativt parti. Sverigedemokraternas väljare visar sig vara de minst toleranta väljarna till invandring. Det går alltså att konstatera att det finns en koppling mellan tolerans till invandring och partisympati, utifrån det empiriska materialet.

Tabell 3 visar effekterna av de oberoende variablerna på den beroende variabeln tolerans till invandring. I modell 1, där det centrala sambandet kön och tolerans till invandring undersöks, konstateras att det finns en signifikant könsskillnad. Män är 0,6 steg lägre på tolerans-skalan än kvinnor. Det finns alltså stöd för H1 då det finns en signifikant könsskillnad i tolerans till invandring. Kvinnor är mer toleranta till invandring än män.

I modell 2 kontrolleras för ålder och subjektiv uppväxtklass för att utesluta eventuella skensamband. Effekten av kön kvarstår under kontroll för ålder och subjektiv uppväxtklass, den förstärks till och med något. Uppväxtklass och ålder har även självständiga effekter på tolerans till invandring, där tjänstemannabakgrund och företagarbakgrund innebär mer tolerans till invandring än arbetarbakgrund. Yngre är lite mer toleranta än äldre, 30-49-åringar är den enda ålderskategorin som är signifikant mer tolerant till invandring än 50-64-åringar.

Tabell 3. OLS regression. Beroende variabel: tolerans mot invandring, skala 4-16. Ett högre värde indikerar mer tolerans till invandring. Ostandardiserade B-koefficienter. (n=819)

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Kön (0 = kvinna, 1 = man)	-0,618**	-0,633**	-0,039	-0,457*	-0,576**	-0,012
Subjektiv uppväxtklass (0 = Arbetarhem)						
Jordbrukarhem		0,420				0,393
Tjänstemannahem		1,277***				0,551*
Högre tjänstemannahem		1,690***				0,570
Företagarhem		0,810*				0,476
Ålder (0 = 50-64)						
16-29		0,613				0,356
30-49		0,643*				0,266
65-85		-0,360				0,079
Utbildningsnivå (0 = Låg)						
Medel			1,166***			0,905**
Hög			3,475***			2,861***
Utbildningsinriktning (0 = Service, handel och administration)						
Vård, undervisning och konst			0,051			0,032
Produktion, transport och teknik			-0,512			-0,456
Övriga			-0,508			-0,529
Urbanitet (0 = Stockholm, Göteborg och Malmö)						
Stad eller större tätort				-0,419		-0,056
Mindre tätort				-1,309***		-0,463
Ren landsbygd				-1,055**		-0,334
Anställningssektor (0 = offentlig, 1 = privat)				-0,775**		-0,360
Sysselsättningsstatus (0 = Förvärsarbetande)						
Arbetslös				-0,264		0,822
Ej i arbetskraften				-0,945***		-0,455
Nöjd med livet (0 = nöjd, 1 = inte nöjd)					-0,984*	-0,977*
Allmänt hälsotillstånd (skala 0-10)					0,237***	0,132**
Intercept	11,129	10,391	8,955	12,378	9,373	8,457
R²_{adj}	0,008	0,058	0,194	0,053	0,044	0,217

Signifikansnivåer *: p<0,05; **: p<0,01; ***: p<0,001

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet. Riks-SOM 2011

I modell 3 undersöks vad utbildningsnivå och utbildningsinriktning har för påverkan på toleransen till invandring. Effekten av kön försvinner helt när utbildningsnivå och utbildningsinriktning förs in i analysen. Både medel- och högutbildade är signifikant mer toleranta till invandring än lågutbildade. Medelutbildade är drygt 1 steg och

högutbildade är knappt 3,5 steg högre på tolerans-skalan i jämförelse med lågutbildade. Det här bekräftar att antal år i utbildningssystemet har betydande effekt på tolerans till invandring. Det finns alltså stöd för H2; Könseffekten medieras av utbildningsnivå, kvinnor är mer toleranta till invandring eftersom kvinnor har högre utbildning än män. Däremot verkar inte utbildningens inriktning spela någon roll, det finns inga signifikant säkerställda effekter av någon av utbildningsinriktningarna utan förklaringen verkar ligga i antalet år i utbildningssystemet. Det finns inget stöd för H3.

I modell 4 är effekten av kön tillbaka men försvagad i jämförelse med modell 1 och 2. Effekten av kön reduceras och därmed finns delvis stöd för H4 och H5. Det är framförallt anställningssektor som förklarar att könseffekten reduceras. Varken urbanitet eller sysselsättningsstatus har någon egen inverkan på könseffekten när en enskild kontroll av dessa variabler görs mot kön. Urbanitet har självständiga effekter på tolerans till invandring som är i linje med vad tidigare forskning säger. Individer bosatta på landsbygd eller i mindre tätort är mindre toleranta till invandring än individer som bor i större städer. Individer anställda i privat sektor är mindre toleranta till invandring än individer anställda i offentlig sektor. Även sysselsättningsstatus har enskilda effekter på tolerans till invandring. Individer som befinner sig utanför arbetskraften är knappt ett steg mindre toleranta till invandring än vad förvärvsarbetande är.

I modell 5 kontrolleras för allmänt hälsotillstånd och om man anser sig vara nöjd med livet. Könseffekten kvarstår och förstärks i förhållande till modell 4, men är försvagad i jämförelse med modell 1 och 2. Båda variablerna har självständiga effekter på tolerans till invandring. Individer som anser sig inte vara nöjda med livet är knappt ett steg lägre på tolerans-skalan, det vill säga mindre toleranta mot invandring, än individer som anser sig nöjda med livet. Även allmänt hälsotillstånd har enskilda effekter. Ju sämre allmänt hälsotillstånd en individ uppger att den har, desto mindre tolerant till invandring.

Det sista steget i analysen är att testa alla variabler samtidigt. Resultatet visar att könseffekten försvinner helt och att utbildningsnivå har en central roll i förklaringen av könsskillnader i tolerans till invandring. Att kvinnor faktiskt har högre utbildning framgår också av tabell 1. Det finns ingen könseffekt kvar utan den samvarierar i hög grad med utbildningsnivå. Ju högre utbildning en individ har, desto mer tolerant är

personen till invandring. Det ger stöd för ett resonemang som säger att det inte är kön i sig utan utbildningsnivå som är avgörande för attityder till invandring.

Vissa andra variabler uppvisar också effekter, dock svagare än utbildningsnivå. Det är framförallt de psykologiska och hälsomässiga variablerna om man är nöjd med livet och allmänt hälsotillstånd. Hur individer värderar sin livssituation och hälsa har betydelse för attityder till invandring, där personer som värderar sin livssituation negativt tenderar att vara mindre toleranta till invandring. Vad gäller klassbakgrund finns det en skillnad mellan de som är uppväxta i tjänstemannahem och arbetarhem där de förstnämnda är mer toleranta till invandring. Effekten är betydligt försvagad i jämförelse med modell 2, men en unik effekt av bakgrund som inte har med utbildningsnivå att göra kan konstateras. Alla variabler från modell 4, det vill säga urbanitet, anställningssektor och sysselsättningsstatus, är inte längre signifikanta.

För att undersöka om utbildningseffekten varierar mellan män och kvinnor, undersöktes även slutligen interaktionen mellan kön och utbildning. För att undersöka om utbildning spelar olika mycket roll för män och kvinnor när det gäller tolerans till invandring. Resultatet av den analysen visade sig inte vara signifikant, det går alltså inte att tala om en interaktionseffekt mellan kön och utbildning.

Avslutande diskussion

Undersökning tog sin början i ett uppmärksammat fenomen: att kvinnor i mindre utsträckning röstar på Sverigedemokraterna och inte heller verkar hysa lika negativa attityder till invandring som män gör. Tidigare studier har konstaterat att en könsskillnad existerar, men dessa studier har inte i någon större utsträckning försökt förklara varför skillnaden finns. Den här undersökningen har försökt att bidra med ett svar på den frågan. Syftet med undersökningen var att försöka öka förståelsen för varför könsskillnaden finns och vad som kan orsaka den. Studiens huvudresultat är att kön samvarierar med utbildningsnivå i hög grad vilket ger stöd för en tolkning att det är utbildningsnivå som förklarar skillnaden istället för kön. Eftersom studien baseras på tvärsnittsdata är den kausala strukturen endast teoretiskt underbyggd och inte möjlig att visa empiriskt. Förmodligen kan det tolkas som om att skillnaden beror på att kvinnor i större utsträckning har högre utbildning än vad män har, och att detta gör kvinnor mer toleranta till invandring.

Skiljelinjen mellan könen samvarierar alltså i huvudsak med utbildningsnivå i formandet av attityder till invandring. Attityder till invandring är starkt relaterat till individers utbildningsnivå, vilket är i linje med vad majoriteten av vad tidigare forskning säger. Kön i sig visar sig alltså inte ha någon enskild betydelse, utan utbildning är den enskilt viktigaste faktorn bakom att individer utvecklar mer toleranta åsikter gentemot invandring. Undersökningen visar att skola och utbildning fungerar som den viktigaste socialiseringsinstitutionen när det kommer till att förmedla toleranta värderingar och attityder till invandring. Exakt vilken mekanism som är verksam är inte helt klarlagt, men tidigare studier har visat att det rör sig om överföringar av toleranta värderingar i utbildningsmiljön, snarare än kunskapen i sig, som gör individer mer toleranta. Ju längre tid en person befinner sig i utbildning, desto större är möjligheten att toleranta värderingar förmedlas (Stubager 2008: Hjerm 2007).

En brist i studien är att uppväxtmiljö och familjen som socialisationsagent och dess påverkan på attityder till invandring inte kunnat inkluderas i analysen. I och med att det pågår en könsmissig socialisation av individer redan från barndomen så vore det intressant att se om det redan där uppstår någon socialisering åt det mer toleranta eller intoleranta hållet. Dessvärre gick detta inte att undersöka utifrån mitt material vilket är en svaghet i undersökningen. Det vore intressant att göra en longitudinell studie för att över tid följa hur attityder till invandring uppstår och förändras.

Att utbildning har en central roll när det gäller att förklara individers attityder till invandring blir även intressant att problematisera utifrån ett större samhällsligt perspektiv. De problem som vi ser i utbildningssystemet i Sverige idag med sjunkande skolresultat, att pojkars skolresultat är sämre än flickors och att det fria skolvalet sorterar elever i olika skolor kan på sikt få konsekvenser även för attityder i politiska sakfrågor. Även politiska reformer som innebär att inte samtliga gymnasieprogram är studieförberedande, alltså en uppdelning mellan praktiska och teoretiska utbildningar, försvårar för möjligheten till högre studier för alla elever. Social snedrekrytering och försvårade möjligheter att läsa vidare på högskola och universitet får alltså inte enbart konsekvenser för den enskilda individen, utan kan även i förlängningen påverka attityder i politiska frågor. Mot bakgrund av utbildningens särställning när det gäller att förmedla toleranta värderingar så är det viktigt att försöka uppnå en så jämlik skola som möjligt. Utbildningssystemets kris

och den allt mer segregerade skolan kan alltså sett ur ett större perspektiv även påverka attityder till invandring.

Om utbildningssystemet fortsätter att utvecklas i sådan riktning att inte alla elever i samma utsträckning ges möjligheter till högre utbildning kan det få konsekvenser för nationalkonservativa partiets framgång. Detta på grund av att högre utbildning har visat sig fungera socialiserande till mer toleranta värderingar. Det är därför viktigt att alla elever ges samma utbildningsmöjligheter i så stor utsträckning som möjligt om vi vill förhindra att främlingsfientliga partier får större utrymme i det politiska landskapet.

Den här studien har fokuserat på att försöka förklara varför kvinnor är mer toleranta till invandring än män i Sverige. Som nämns i inledningen har andra studier visat på det motsatta förhållandet i Frankrike och Belgien. Beror det på att kvinnor i Frankrike och Belgien i snitt har en lägre utbildningsnivå eller kan utbildning ha en annan betydelse där? Hur ser effekten av utbildning ut i länder där kvinnor är mindre toleranta till invandring än män?

Referenser

- Andersson, Hans och Demker, Marie (1997). "Sverige, Belgien och Frankrike – Vem tycker vad om invandrare?" i Holmberg, Sören och Lennart Weibull (red) *Ett missnöjt folk?* SOM-rapport 18, SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg
- Ahrne, Göran, Roman, Christine och Franzén, Mats (2008). *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*. 4., omarb. uppl. Göteborg: Korpen
- Aneshensel, Carol S. (2013). *Theory-based data analysis for the social sciences*. 2. ed. Thousand Oaks: SAGE
- Arzheimer Kay (2012). "Electoral sociology: Who votes for the extreme right and why - and when?" i Backes, Uwe (red.), *The extreme right in Europe: current trends and perspectives*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen
- Bengtsson, Mattias, Berglund, Tomas och Oskarsson, Maria (2013) *Class and ideological orientations revisited: an exploration of class-based mechanisms*. The British Journal of Sociology, Vol 64, Issue 4
- Bennulf, Martin (1994). *Miljöopinionen i Sverige*. Diss. Göteborg : Univ.
- Berglund, Tomas (2001). *Attityder till arbete i Västeuropa och USA: teoretiska perspektiv och analyser av data från sex länder*. Diss. Göteborg : Univ.
- Berglund, Tomas och Oskarsson, Maria (2010). "Klass och ideologiska dimensioner", i Oskarsson, Maria, Bengtsson, Mattias & Berglund, Tomas (red.). *En fråga om klass: levnadsförhållanden, livsstil, politik*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Betz, Hans-Georg (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. London: Macmillan
- Chancer, Lynn S. och Watkins, Beverly Xaviera (2009). *Sociala positioner: en översikt*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Coffé, Hilde (2013). "Gender, class, and radical right voting", i Rydgren, Jens (red.), *Class politics and the radical right*, London: Routledge
- Demker, Marie (2012). "Positiv attityd till invandring trots mobilisering av invandringsmotstånd", i Weibull, Lennart, Oskarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.) *I framtidens skugga: fyrtiotvå kapitel om politik, medier och samhälle : SOM-undersökningen 2011*. Göteborg: SOM-institutet
- Demker, Marie (2014). *Sverige åt svenskarna: motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige*. Stockholm: Atlas

- Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf och Stjärnhagen, Ola (2010). *Statistisk verktygslåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Gidengil, Elisabeth, Hennigar, Matthew, Blais, Andre och Nevitte, Neil (2005). *Explaining The Gender Gap in Support for the New Right. The Case of Canada*, Comparative Political Studies, vol. 38, no. 10, pp. 1171-1195.
- Giddens, Anthony & Griffiths, Simon (2007). *Sociologi*. 4., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Givens, Terri E. (2005). *Voting radical right in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press
- Göteborgs universitet, SOM-institutet. RIKS-SOM 2011. Göteborgs universitet, SOM-institutet (2012). Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND)
- Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (2000). *Socialpsykologi: en introduktion*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Hjerm, Mikael (2007). ”Främlingsfientlighet”, i Hjerm, Mikael och Peterson, Abby (red.) *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning
- Ivarsflaten, Elisabeth (2008). *What unites right-wing populists in Western Europe? Reexamining grievance mobilization models in seven successful cases*. Comparative Political Studies, 41, 3-23.
- Jacobsen, Dag. Ingvar (2001). *Higher education as an arena for political socialisation: myth or reality?*, Scandinavian Political Studies, vol. 24, no. 4, pp. 351-368.
- Lipset, Seymour Martin, och Stein Rokkan (1967) “Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: an Introduction”, i S.M Lipset, och S Rokkan (red.) *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective*. New York: The Free Press.
- Lucassen, Geertje och Lubbers, Marcel (2012). *Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats*. Comparative Political Studies 2012 45: 547-574.

- Magnusson, Örjan och Mattmar, Ulf (2013). *Därför har SD svårt att locka kvinnliga väljare*. <http://www.svt.se/agenda/sverigedemokraterna-och-kvinnorna> hämtad 2014-05-14
- Norris, Pippa (2005). *Radical right: voters and parties in the electoral market*. Cambridge: Cambridge University Press
- Oskarson, Maria och Rohdén, Helena (2002). ”Könsskillnader i politiken – mönstren består”, i Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red.) *Det våras för politiken: trettiofå artiklar om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet, Univ.
- Rippeyoung, Phyllis (2007). *When women are right: the influence of gender, work and values on European far-right party support*, *International feminist journal of politics*, vol. 9, no. 3, pp. 379-397.
- Rothstein, Bo och Uslaner, Eric (2005). *All for all: equality, corruption, and social trust*, *World Politics*, vol. 58, no. 1, pp. 41-72.
- Rudolphi, Frida (2014). ”Tro, hopp och utbildning. Sociala skillnader i ungdomars utbildningsaspirationer”, i Evertsson, Marie & Magnusson, Charlotta (red.) *Ojämlighetens dimensioner: uppväxtvillkor, arbete och hälsa i Sverige*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- SCB (Statistiska centralbyrån) 2013. Partisympatiundersökningen. http://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/ME0201_2013M11_BR_ME60BR1302.pdf hämtad 2014-02-14
- Stubager, Rune. (2008). *Education effects on authoritarian-libertarian values: a question of socialization*, *British Journal of Sociology*, vol. 59, no. 2, pp. 327-350.
- Vaus de, David A. (2002). *Surveys in social research*. 5. ed. London: Routledge
- Werfhorst van de, Herman och de Graaf, Nan Dirk (2004). *The sources of political orientations in post-industrial society: social class and education revisited*, *British journal of sociology*, vol. 55, no. 2, pp. 211-235
- Vernersdotter, Frida (2012). ”Den nationella SOM- undersökningen 2011”, i Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.) *I framtidens skugga: fyrtiofå kapitel om politik, medier och samhälle : SOM-undersökningen 2011*. Göteborg: SOM-institutet
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> hämtad 2014-05-14

Bilaga: Populärvetenskaplig framställning

I och med att det i år är det så kallade ”supervalåret” är politiska attityder ett högaktuellt ämne. Politiska partier som är negativa till invandring och förespråkar en mer återhållsam invandringspolitik har de senaste decennierna fått ett ökat väljarstöd. I Sverige märks det bland annat genom att partiet Sverigedemokraterna finns representerat i politiska församlingar. Partiets viktigaste profilfråga är att begränsa invandringen. Samtidigt så verkar Sverigedemokraterna attrahera fler män än kvinnor. Forskningen har visat att invandringsfrågan är just den viktigaste frågan för partier som Sverigedemokraterna. Samtidigt som anledningen att personer röstar på partier som Sverigedemokraterna är en negativ attityd till invandring. Det är därför intressant att undersöka om det finns en könsskillnad i tolerans till invandring. Kan det vara så att kvinnor i Sverige inte är lika negativt inställda till invandring som män är?

Den här undersökningen fokuserar på att försöka förklara om det finns en skillnad mellan könen i synen på invandring i Sverige och vad denna skillnad i sådana fall kan bero på. Syftet med studien är att bidra med en ökad förståelse och försöka förklara vad skillnaden mellan könen kan bero på.

Undersökningen baseras på data från en enkätundersökning som samlades in 2011 av SOM-institutet som är en undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet. Enkätundersökningen genomförs årligen och skickas ut till ett representativt urval av den svenska befolkningen. Enkäten innehåller frågor som handlar om politik och samhälle.

Vid en analys av endast variablerna kön och tolerans till invandring så visar det sig att det finns en könsskillnad mellan män och kvinnor. Kvinnor är mer toleranta till invandring än vad män är. För man däremot in andra faktorer i analysen så visar det sig att det inte är kön i sig som förklarar skillnaden mellan könen utan i huvudsak utbildningsnivå. Utbildningsnivå har i tidigare forskning visat sig vara den enskilt viktigaste förklaringen till att personer har mer toleranta värderingar till invandring, där högutbildade är mer toleranta än vad lågutbildade är. Det som ger upphov till könsskillnaden är alltså en skillnad i utbildningsnivå, kvinnor i Sverige har generellt en högre utbildning än män. Resultatet i den här undersökningen är i linje med vad tidigare forskning säger. Tidigare forskning har visat på utbildningens betydelse för att toleranta värderingar ska förmedlas. Ju längre tid en person befinner sig i utbildning, desto större är möjligheten att toleranta värderingar förmedlas.

Sett ur ett större samhällsligt perspektiv så är studiens resultat intressant i och med de problem som finns i utbildningssystemet i Sverige idag. Den senaste Pisa-rapporten visar på sjunkande skolresultat i Sverige. Flickors skolresultat drar ifrån pojkars skolresultat och det fria skolvalet bidrar till att sortera elever i olika skolor. På sikt kan polariseringen få konsekvenser för åsikter i politiska sakfrågor. Om vi vill förhindra att främlingsfientliga partier får ett ökat stöd i framtiden kan det vara viktigt att alla elever ges samma utbildningsmöjligheter.